

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הר"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתימת סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-6160657

י"ו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 511

מסכת בבא קמא ע' - ע"ו

בס"ד, י"ב אדר תשס"ט

השבוע בגליון

- ◆ חב"א קדישא שקברו מת ביום טוב
- ◆ כנר צפתי ברחובות דמשק
- ◆ הודאת בעל דין - "דרך ללא מוצא"
- ◆ עשיית בתי תפילין מעורות שוורים בכורים
- ◆ המספר הסידורי באוזן הפרה מן ההיבט ההלכתי

- ◆ דירות להשכרה בסוכטשוב
- ◆ מגורים בבניין שנבנה מעצי כנסיה
- ◆ כיצד נבחר את רמת חיינו הכלכלית?
- ◆ מאכליו של לומד תורה
- ◆ מעלת לימוד תורה מתוך הדחק

◆ החרם של בית הדין של קהילת בריסק

דף ע"א/א בשלמא ע"ז ושור הנסקל

דירות להשכרה בסוכטשוב

בעיר סוכטשוב שבפולין עמדה כנסיה עתיקה ורעועה. בני הקהילה הנוצרית מכרו את המבנה לקבלן, והלה החריב את הכנסיה ובנה בית מגורים תחתיה, תוך ניצול עצי הכנסיה לבניית הדירות החדשות. עם סיום הבניה הועמדו הדירות להשכרה, אך יהודי המקום סירבו לשכון, לאחר שהתברר להם, כי בבניית הכנסיה היו שותפים שני מומרים, רח"ל, וכידוע, חפצי עבודה זרה אסורים בהנאה, כפי שגם מבואר בסוגייתנו. אמנם ההלכה קובעת ("שולחן ערוך" י"ד סימן קל"ט) שעבודה זרה של נכרי מותרת בהנאה משעה שהיא נהרסת ונחרבת, אך עבודה זרה של יהודי אסורה לעולם!

מצבם של היהודים היה קשה. לבד ממצוקת דיור חריפה גם איים עליהם כומר הכפר, שאם הם לא ישכרו דירות אלו, הוא יאסור על קהל עדתו לסחור איתם. בצר להם פנו יהודי העיר אל רבם, האדמו"ר מסוכטשוב, בעל "אבני נזר" זצ"ל, שירום מה לעשות.

מגורים בבניין שנבנה מעצי כנסיה: בעל "אבני נזר" זצ"ל (ש"ת חו"מ סימן צ"ט), דן ארוכות בשאלה זו, והכריע כי בני קהילתו רשאים לשכור דירות בבניין, למרות שותפות שני המומרים בבניית הכנסיה. בהכרעתו הוא מסתמך על שיטת רש"י (גיטין מז/ב ד"ה "טבל וחולין") שסובר, כי כאשר ישנם מספר שותפים בממון מסויים, אזי הכל שותפים בכל הממון, ואין לכל אחד מהם חלק מוגדר בו. מעתה, מאחר שהמומרים היו מיעוט בקרב הנוצרים שבנו את הכנסיה, חלקם בכנסיה בטל ברוב, ועצי הבניין אינם אסורים בהנאה [אולם, לשיטת הסוברים, שלכל שותף יש חלק מוגדר בנכס אלא שאין ידוע מהו אותו חלק, אי אפשר לומר שחלקם של המומרים בטל בחלקם של הנוצרים, שהרי זה חלק שלם בפני עצמו. עיי"ש בדבריו באיזה מקרים עבודה זרה בטלה ברוב ומתי אינה בטלה].

דף ע"ב/א דלא אכלי בשרא דתורה

כיצד נבחר את רמת חיינו הכלכלית?

לפני שנים אחדות סיכמו ביניהם בעל-פה אברך ירושלמי ויהודי שנהנה מיגיע כפיו, על הסכם "יששכר וזבולון", לפיו מידי חודש בחודשו האברך הדחוק במזונותיו יקבל סכום הגון לפרנסתו, ובתמורה זכות לימוד התורה תיזקף גם לטובת התומך הנדיב. כעבור תקופה מסויימת ביקש האברך לבטל את ההסכם, לאחר שלדבריו עשה חשבון-נפש והחליט, שלימוד תורה מתוך הדחק עדיף עשרות מונים על לימוד תורה מתוך הרווחה.

דבר העורך

אנקדוטות

השבוע נתמקד ביוזמות יהודיות בקרב שיעורי הדף היומי, ובאנקדוטות שהתרחשו בשיעורים מסויימים.

נפתח בפצוע מלחמת לבנון השנייה שהשתתף בשיעור דף היומי והפך בעצמו למגיד שיעור...
עשהאל לובוצקי הוא חייל שנפצע במלחמת לבנון השנייה ונזקק לשיקום ממושך. עשהאל שלח אלינו קטע מתוך ספר שהוציא ובו הוא מספר: "בבית הכנסת של השיקים התקיים בכל יום שיעור דף יומי. מידי יום ביומו התכנסו מאושפזים בבית הכנסת, מי בכסא גלגלים ומי מחובר לצינור הנשמה. הצטרפתי ללומדים, והשיעור שהיה באמצע היום פיצל לי את מסגרת האימונים היומית לשני חלקים. אווירה מיוחדת היא ללמוד עם חבורה של אנשים הסובלים מפגעי הגוף, אך מצליחים להתעלות מעליהם ולשקוע בעולם רוחני חשתי גם אני כי השקיעה בלימוד, גם אם לזמן קצר, מרוממת אותי מעל הקשיים שבשגרת הטיפולים. רבים מהלומדים אמרו כי לימוד התורה משכיח מהם את צרות היום-יום והכאבים הפיזיים ומעניק להם כח להתמודד. עד מהרה התבקשתי למסור את השיעור בעצמי, וסיימנו את מסכת מגילה סמוך לחג הפורים.

★

בבית הכנסת "אהל גבריא"ל" בשכונת רמות ב' בירושלים, מפכה אחד משיעורי הדף היומי המרתקים ביותר. השיעור נמסר על ידי הרב חיים

עילוי נשמה

הר"ר **שלום זיטניצקי (בודה)** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע פורים, י"ד באדר תשמ"ג
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו בני המשפחה שיחיו

עילוי נשמה

הר"ר **שמואל זיינביל פרושינובסקי** ז"ל
ב"ר דוד ז"ל נלב"ע ח' באדר תשמ"ב
וזוגתו מרת **חיה ציפורה** ע"ה
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ל' באדר א' תשכ"ה
תנצב"ה

הונצחו ע"י משפ' פרי - ניו ג'רסי ומשפ' רשף - גבעתיים

עילוי נשמה

הרב **משה צבי יוסף הלפרן** ז"ל
ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע ט"ו באדר תשל"ב
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו משפחות הלפרן שיחיו קרית קרייניצי - גבעת שמואל

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת

מרת **לאה גרינפלד** ע"ה ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע י"ז באדר ב' תשמ"ט **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

הרה"ג ר' פנחס זביחי שליט"א שמביא נידון זה (שו"ת "עטרת פז" חלק א' כרך ג' חו"מ סימן ט"ז), מונה בתחילת דבריו מקורות רבים מדברי חז"ל, המאריכים והמפליגים בשבחו של העוסק בתורה מתוך הדחק, וביניהם את דברי רבי יהודה בריה דר' חייא (סוטה מט/א), ש"כל תלמיד חכם העוסק בתורה מתוך הדחק תפילתו נשמעת". כמו כן אמר רבי אבהו (שם) ש"משביעין אותו מזיו השכינה", ו"אף אין הפרגוד ננעל בפניו", כדברי ר' אחא בר חנינא (שם). יש, איפוא, לברר, אם אכן ראוי לאדם ללמוד תורה מתוך הדחק גם כאשר עומדת בפניו אפשרות ללמוד תורה מתוך הרווחה.

מאכליו של לומד תורה: בעל "אגרות משה" (יו"ד ח"ד סימן ל"ו), שדן גם הוא בנושא דומה, מציין את דברי רב נחמן בסוגייתנו, כי הכרעתו בעניין מסויים לא היתה מתוך יישוב הדעת, משום "דלא אכלי בשרא דתורא". כלומר, מאחר שהיה שרוי בתענית (תוספות ד"ה "דלא"), לא היה באפשרותו לאכול בשר בקר, ומשום כך לא עלה בידו לעיין כנדרש בנידון שהובא בפניו. הרי לנו, שאכילת מאכלים המטיבים עם בריאות האדם והמוסיפים כח להוגה בתורה, משפרת את איכות לימודו. לפיכך, מאחר שמחובתו של לומד התורה ללמוד באיכות הגבוהה ביותר, כאשר עומדת בפניו אפשרות ללמוד מתוך הרווחה, אל יכניס עצמו לחיי דחק העלולים לפגוע בלימודו.

מעלת לימוד תורה מתוך הדחק: אמנם, כאמור, פעמים רבות שיבחו חז"ל את הלומדים תורה מתוך הדחק. אולם, כפי שניתן ללמוד מדברי רש"י (סוטה שם, ד"ה "לחם צר") האומר: "במי הכתוב מדבר? במי שמוזנותיו קשין עליו, ואף על פי כן יושב ועוסק בתורה", אין על לומד תורה להביא את עצמו למצב של לימוד תורה מתוך הדחק. ואילו חז"ל שיבחו את זה שמוזנותיו אינם מצויים, ובכל זאת הוא עוסק בתורה.

תלמיד חכם אינו רשאי להתענות: אכן, פסק ה"שולחן ערוך" (או"ח סימן תקע"א סעיף ב'): "תלמיד חכם אינו רשאי לישב בתענית, מפני שממעט במלאכת שמים". כך גם מביא ה"ביאור הלכה" (סימן תקע"א) בשם "המקובל האלקי חסידא קדישא הרב ר"י לוריא אשכנזי ז"ל... כל מה שתמצא בסיגופים וכו' לא נזכרו אלא למי שאין עמלו בתורה, אבל מי שתורתו אומנתו ויודע דעת ויראת ד', לא יחלש ולא יתבטל מלימודו".

מעניין גם לציין את תשובתו של הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל ("מעשה רב" שאילתא נ' עמ' ט"ו), שיעץ לתלמיד חכם לקבל את הצעת התמיכה הנכבדה שהוגשה לו על ידי יהודי אמיד, תמורת שיתופו בשכר לימוד התורה. זאת, משום שדחיית ההצעה עלולה להראות כצרות עין מצד התלמיד חכם, המוכן ללמוד תורה חצי יום, ובלבד שמלוא שכר לימוד התורה ייזקף לזכותו. לעומת זאת, הסכמה להצעת העשיר תגרום לו לעסוק בתורה יום שלם, ונמצא שם שמים מתרבה על ידו, וזוהי המטרה העיקרית לקיום המצוות.

דף עב/ב אל תשת רשע עד

החרם של בית הדין של קהילת בריסק

מבואר בסוגייתנו שאדם רשע פסול מן התורה לעדות, שנאמר (שמות כג/א): "אל תִּשֶׁת יָדְךָ עִם רָשָׁע לְהִיטֵד עִדּוֹ חָמָס". לעניין זה, אדם רשע נחשב מי שבמזיד עבר על איסור מן התורה שחייבים עליו מלקות, וכל שכן אם חייבים עליו מיתת בית דין. העובר עבירה מן התורה שאין חייבים עליה מלקות, או עבירה מדרבנן - פסול מדרבנן ("שולחן ערוך" חו"מ סימן ל"ד סעיף א'). כאחת מן העבירות הללו, מציין ה"שולחן ערוך" (שם, סעיף ה') "ואפילו עבר על חרם שהחרימו הקהל". אכן, כתב הרמב"ן (ויקרא כז/כט), וראשונים נוספים (רשב"א, הובא בשו"ת הריב"ש סימן רס"ו), שהאיסור לעבור על חרם מקורו מן התורה, והעובר על החרם הרי הוא כעובר על השבועה (קונטרס "משפט החרם" לרמב"ן). אמנם, יש הסוברים, שהאיסור לעבור על חרם הוא מדברי קבלה ולא מן התורה (שו"ת הריב"ש סימן קע"א).

חרם שהטיל בית הדין של קהילת בריסק, הוליד פסק הלכה מעניין של הרמ"א, לפיו, למרות שאדם העובר על חרם הרי הוא רשע, באותו מקרה מיוחד, אין להחשיבו כרשע ואין הוא נפסל לעדות, כי אם לעדות אחת בלבד.

היה זה לפני שנים רבות, כאשר התגלע סכסוך בין שני יהודים תושבי קהילת בריסק, והאחד מהם הוציא לעז על חברו. בית הדין שעורב בעניין, הוציא צו המחייב את כל היודע דבר-מה בנושא זה, להעיד על כך בפניו בתוך שבוע ימים, וכל היודע עדות בנושא ולא יבוא להעיד בתוך זמן זה, עובר על חרם חמור.

בתום שבעת הימים הופיעו יהודים אחדים מבני העיר, כשבפיהם עדויות בנושא. לכאורה, אנשים אלו נפסלו לעדות מיד, שהרי בכך שידעו להעיד אך הופיעו בפני בית הדין לאחר שבעת הימים הקצובים, הם עברו על החרם שהטיל בית הדין בבריסק, וממילא הם נחשבים לרשעים שפסולים לכל עדות.

אולם, הרמ"א פסק (שו"ת סימן מ"ד), כי במקרה מיוחד זה אין לקבוע כי אנשים אלו פסולים לעדות, למעט לגבי העדות בנושא שעליו באו להעיד. שכן, כידוע (כתובות יח/ב), "אין אדם משים עצמו רשע". כלומר: אדם אינו נאמן להעיד על עצמו שפשע, או שעשה מעשה, שבעטיו הוא נקרא "רשע". לפיכך, אין אנו מקבלים את דבריהם שיש בפיהם עדות על הנושא הנדון, שהרי אם נאמין להם, הם

מונסגו שליט"א, שאת סיפורו פרסנו בהרחבה בגליון 148, נגענו בו בגליון 315. **בבית** הכנסת זה מתקיים שיעור ווטיק בין השעות 19:00-20:00 על ידי ר' חיים, שהיה מן הראשונים שהחלו לאחד את הלומדים כקהילה מגובשת. עוד לפני שנים הוא כבר יזם סיומים ברוב-עם, נסיעות משותפות לקברי צדיקים, והקניית תחושת אחדות יהודית בין לומדי השיעורים.

השבוע אנו יכולים לציין בסיפוק על מכתב שהתקבל מר' חיים, בו הוא מדווח: "ברוך ה' התחלנו שיעור חדש. בית הכנסת שעד היום היה במקלט, עבר לבניין קבע מפואר, והתחלנו למסור שיעור בבוקר, בין השעות 9:15-8:15". ר' חיים אינו מציין זאת במכתבו, אך מידיעות שקיבלנו עולה כי גם השיעור הוותיק ממשיך להתקיים ביתר שאת, ומכאן שלוחה ברכתנו לחברי השיעור הוותיק, שיוזכו להוסיף מחיל אל חיל בראשות הרב מגיד השיעור.

★

לומדי הדף היומי בבית המדרש "נחלת צבי" בבני-ברק, התוודעו בתקופה האחרונה ליוזמה מרעננת - דפי סיכום קצרים של הסוגיות הנלמדות בדף היומי. **הדפים** מונפקים ונערכים על ידי הר"ר אלכסנדר שניידר ה"ו, מן הלומדים הקבועים של השיעור, המתקיים גם בליל שבת לאחר סעודת השבת! ר' אלכסנדר מקפיד להוציא מתחת ידיו דפי הסבר בעיצוב נקי, מוקפד, ברור ומסודר. כה לחי!

★

גם הידיעה הבאה עוסקת בשיעור דף היומי שלומדיו מגובשים ומאוחדים תחת שרביטו של מגיד השיעור, והתמונה שמצורפת אליה אומרת הכל.

הר"ר אורי דויטש ה"ו מספר: בבית כנסת "משכן שלום" ברחוב מוסטובוי בפתח תקווה, אשר בו אני מתפלל, מתקיימים 3 פעמים ביום (2 בבוקר 1 בערב) שיעורי הדף היומי המועברים ע"י הרב דוד קלופפר שליט"א.

לשיעורים הנ"ל מגיעים לומדים מכל רחבי העיר. כאשר בכל שיעור משתתפים בין 50 ל-60 איש. כל זאת בזכות הרב קלופפר המעביר את השיעור בטוב טעם ועם ידע עצום בראשונים ואחרונים.

מצורפת בזה תמונה משיעור שהתקיים השנה במוצאי יום כיפור תשס"ט בשעה 20:00 לאחר הצום.

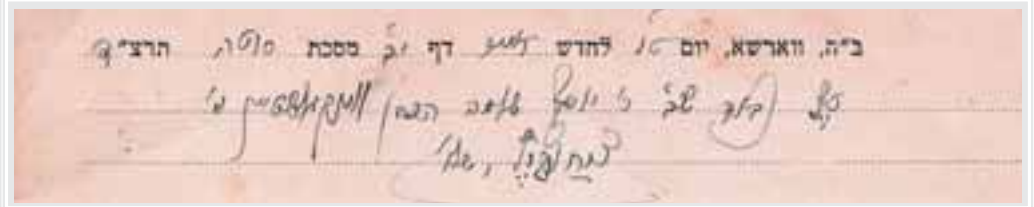

אכן, תמונה מרשימה.

★

אי אפשר לסיים לקט ידיעות מעניינות בנושא הדף היומי מבלי לשוב לפולין - ארץ מכורתו של הדף היומי.

הר"ר שבתאי קוונסטוק ה"ו שיגר אלינו מסמך מרתק בצירוף הסבר קצר.

"לכבוד מאורות הדף היומי.
מצורפת תמונה של מסמך שנשלח מוורשה לארץ ישראל לפני שבעים וחמש שנה.
תוכן המסמך מעניין, אבל בעיקר מעניין התאריך שמופיע בראש המסמך עם שם הדף היומי של אותו יום.
התייעצתי עם הרב ישראל נוישטט, מגיד השיעור בקהילת אהל ברכה בחיפה, ויחד חשבנו שכדאי להדפיס את המסמך הזה בגליון מאורות. יש לציין שהמסמך נלקח מעזבונו של ר' משה קלמן וינקלשטיין בחיפה, והוא נמסר על ידי בנו חנוך שילוני, שבאחרונה מלאו לו 70 שנה".

תודתנו וברכותנו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
 כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
 mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף עב/א דלא אכלי בשרא דתורא
תענית חלום
 רש"י פירש שלכן לא יכל לדקדק כראוי. בעלי התוספות פירשו ששרוי בתענית היה.
כתב הגר"מ פיינשטיין: שני הפירושים משלימים זה את זה. חובה על הלומד לעשות הכל על מנת שיוכל ללמוד בישוב הדעת ובשלמות. הוקשה לתוספות, וכי למה לא אכל בשר וביטל על ידי כך מעיון התורה? אין זאת, הסיקו, אלא ששרוי בתענית [על חלום וכדומה] היה; אילויל כן לא היה רשאי להמנע מאכילת בשר... (שו"ת "אגרות משה" יו"ד ד סימן ל"ו)

דף עב/א דלא אכלי בשרא דתורא
שעשה לי כל צרכי
 מימרא זו של רב נחמן, משלימה את מה שאמר בעירובין (סד/א) שלא היתה צלולה דעתו עד שלא שתה רביעיית יין. רבי צדוק הכהן מלובלין המצביע על כך, מפרש כי לכל אדם הכין הקב"ה את צרכו. ידע רב נחמן שאם הזמין לו הקב"ה עושר, כחתנו של ריש גלותא, אות היא כי נצרך לו הדבר לעבודת השם, לתורתו וללימודו ("פרי צדיק", תוריע"ט).

דף עג/א והלכתא כוותיה דאביי בע"ל קג"ם
מסודר לא לפי הסדר
 סדר המחלוקות של אביי ורבא בש"ס אינו בסדר זה של יע"ל קג"ם. יאוש שלא מדעת, המסומן באות י הראשונה, מאוחר למחלוקת שבסוגייתנו המסומנת באות ע. אולם הנודע ביהודה, בספרו 'דורש לציין, ערך פלפול רב, ובו הראה כי הסדר יעל-קגם הוא בדוקא. מפני שהלכה כאביי ביאוש שלא מדעת, על כן הוכרחה הגמרא לפסוק כמותו בעד זומם למפרע הוא נפסל, וכן הלאה...

דף עז/ב מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור
מודה בקנס לפני השינה
 דרש בעל זרע יצחק בדרך מוסר:
חובה על כל אדם להתוודות על חטאיו לפני שהוא שוכב לישון. מה טעם? בלילה מעידים עליו ומתרים

למעשה מעידים על עצמם שהם רשעים שלא צייתו לבית הדין וחל עליהם החרם. על כן, לכל עדויות אחרות הם נאמנים, למעט לגבי עדות זו שאי אפשר לקבלה, כיון שאין מאמינים להם שהם יודעים דבר מה בנושא זה.

חברא קדישא שקברו מת ביום טוב: זאת יש לדעת, כי גם כאשר אדם עובר עבירה במזיד, אם הוא עם הארץ הסבור שבמעשהו הוא מקיים מצווה, אין הוא נחשב לרשע. כך גם פוסק ה"שולחן ערוך" (ח"מ סימן ל"ד סעיף ד') לגבי אנשי חברא קדישא שלמרות שהזהירום שלא יקברו מתים ביום טוב, ואף נידו אותם כאשר עשו כן, אם הם חוזרים על מעשיהם אין הם נפסלים לעדות, משום שבבורותם בטוחים הם כי מצווה גדולה הם עושים, וסבורים כי הנידוי של בית הדין לא נועד אלא לכפר עליהם על שנאלצו לחלל את החג לשם המצווה הגדולה:

כנר צפתי ברחובות דמשק: מעניין גם לציין את דברי המב"ט (שו"ת חלק ג' סימן קמ"ט ד"ה "תשובה נראה") על יהודי צפתי, עם הארץ, שהתארח ביום טוב בדמשק שבסוריה, וביום טוב שני של גלויות עמד הלה שמח וטוב לב ופרט על מיתרי כינורו מתוך רצון לשמח את העוברים והשבים. היו שביקשו לנדותו על שזלזל ביום טוב שני של גלויות, אך המב"ט הבהיר להם, כי מאחר שמעשיו נעשו בשוגג אין להחמיר עמו.

דף עג/ב תוך כדי דיבור כדיבור דמי

הודאת בעל דין - "דרך ללא מוצא"

סוגייתנו, כסוגיות רבות בש"ס, עוסקת בעניין "תוך כדי דיבור כדיבור דמי". בעבר הרחבנו בנושא זה מזוויות שונות. בשורות הבאות נעסוק בהגדרת המושג "עדות", שלו השלכות גם על נושא זה.

כלל ידוע קובע לכל דיני התורה, ש"תוך כדי דיבור כדיבור דמי". כלומר: הזמן הקצר שלאחר עשיית מעשה או אמירה מחייבת, נחשב כיחידת זמן אחת עם המעשה או עם הדיבור שקדמו לו [זמן קצר זה, שיעורו הוא כזמן הדרוש לאמירת המילים "שלום עליך רבי ומורי". עיין רמב"ם שבועות פרק ב' הלכה י"ז שגרס "שלום עליך רבי"]. לפיכך, אמנם אדם אינו יכול לחזור בו מעדות שנמסרה על ידו בבית דין, אך אם העד חזר בו תוך כדי דיבור, בטלה עדותו (בטעם הדבר עיין שם).

מעשה באדם שנתבע בבית דין על ידי חבירו, ובמהלך הדיון הודה הנתבע כי צדקו דברי התובע, אך מיד לאחר מכן הוא חזר בו, בטענה ש"תוך כדי דיבור כדיבור" וזכותו לחזור בו מדבריו.

אמירה נחשבת כיצירת דבר חדש: לכאורה אדם זה צודק, כפי שגם משמע בפשטות מדברי ה"שולחן ערוך" (ח"מ סימן פ"א סעיף כ"ב). אולם בעל "יד המלך" (הלכות עדות פרק ג', הובא ב"פתחי תשובה" אהע"ז סימן מ"ז ס"ק ג') מבאר בדברי ה"שולחן ערוך", כי לאחר שהנתבע הודה בצדקת טענת התובע, שוב אין הוא רשאי לחזור בו מדבריו אפילו תוך כדי דיבור. שכן, רק כאשר האדם יוצר בדיבורו **יצירה חדשה**, כגון: קניין, או נדר, ניתנת לו האפשרות לבטלה בתוך פרק זמן קצר המכונה "תוך כדי דיבור". ברם, הודאתו של הנתבע אינה אלא גילוי דברים שאירעו בעבר, ולפיכך, לאחר שנודע לנו מפיו שצדקות טענות התובע והתגלה לנו את שאירע בעבר, אין בכוחו להכחיש את הדברים מכאן ואילך, גם לא ב"תוך כדי דיבור" [ועיי"ש שמחלק בין סוגי הודאת בע"ד].

ברם, תמיהה רבתי עולה למקרא דבריו, שכן, לפי הסברו גם מעדות לא ניתן יהיה לחזור, שהרי אף היא אינה אלא סיפור על דברים שאירעו בעבר, ואין בה כל יצירת דבר חדש שלא היה קיים עד לרגע מתן העדות! ואילו בסוגייתנו, ובמקומות נוספים נאמר, כי גם עד רשאי לחזור בו מעדותו בתוך כדי דיבור. מוכח, איפוא, שכל אדם רשאי לחזור בו מדבריו תוך כדי דיבורו.

לשאלה זו מתייחס בעל "יד המלך" בעצמו, והוא מבאר (על פי דברי הרמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ז' הלכה ז'), שעדות אינה מוגדרת כסיפור דברים, אלא כיצירה חדשה. כדי להבין את דבריו, עלינו להתבונן תחילה, מדוע בכלל האמינה התורה לעדותם של עדים עד כדי הריגת אנשים על פיהם? הרי ברור לכל, שאחוז מסויים מתוך כלל האנשים אינו דובר אמת! על כרחנו, הכרעת הדין על פי דברי העדים אינה משום מהימנותם המוחלטת, אלא מכח קביעת התורה, **שחובה** עלינו לקבל את עדותם.

יוצא, איפוא, שבית הדין אינו מתייחס לעדות בתור גילוי דברים מן העבר, שהרי אין וודאות כי הם אכן התרחשו, אלא בעצם עדותם **יוצרים** העדים "עדות" שהתורה ציוותה לקבלה. מעתה, לפנינו יצירה חדשה ושמה "עדות", ולפיכך, גם יכולים העדים לחזור בהם מעדותם ב"תוך כדי דיבור". לעומת זאת, כאשר נתבע מודה לטענות התובע, הסברה נותנת שהוא דובר אמת, ואין צורך להסתמך על הלכה או על גזירת הכתוב כדי להאמין לדבריו, ועל כן הוא אינו רשאי לחזור בו אף לא תוך כדי דיבורו [יש להדגיש, כי דעתנו בנושא היא יחידה. עיין ב"קצות החושן" סימן ל"ד ס"ק ד', וב"תורת הכרי" סימן א', שהתורה האמינה את האדם לגבי חיובו זה מגזירת הכתוב ולא מכח סברה].

דף ע/א שחיטה שאינה ראויה

עשיית בתי תפילין מעורות שוורים בכורים

כידוע, בכור זכר של בהמה טהורה שבבעלותו של יהודי, אסור בשחיטה ובשרו אסור באכילה. בזמן שבת המקדש היה קיים, הוקרב הבכור על גבי המזבח. בימינו, ניתן להשתמש בבכור זה רק אם הוא נולד בעל מום או שנעשה בעל מום לאחר לידתו, באופן שאין הוא ראוי להקרבה כקרבן.

מדין תורה הבכור מותר בהנאה גם אם הוטל בו מום במזיד (עין ש"ך י"ד סימן ש"ג ס"ק ב). אולם חכמים קנסו את בעליו שלא יהנו ממנו עד שיפול בו מום מעצמו ("שולחן ערוך" שם, סעיף א'). לא זו בלבד, אלא חז"ל גם גזרו, שאף בכור שיש בו מום מובהק, כגון, שנקטעה רגלו, או שהתעוורה עינו, אין לשחוט שלא על פי שלושה חכמים שיורו כי אכן הבכור ירד מקדושתו, ואם שחט בלא הוראתם, קנסוהו חכמים שלא יהנה מן הבכור השחוט ("שולחן ערוך" שם, סימן ש"י סעיף א'). יוצא, איפוא, שאם שחטו בכור שאינו בעל מום, הוא אסור בהנאה, הן מדאורייתא והן מדרבנן. מדאורייתא - משום שהוא ככל קרבן שנשחט מחוץ לבית המקדש, שאסור בהנאה. מדרבנן - שגזרו איסור הנאה אפילו על בכור בעל מום שנשחט בלי בדיקת חכם.

דינים אלו אקטואליים ביותר גם בימינו, שכן, הלכה למשה מסיני, שבתי התפילין ורצועות התפילין היו מיוצרים מעור בהמה טהורה בלבד ("שולחן ערוך" או"ח סימן ל"ב סעיף ל"ז). בפועל, יצרני התפילין משתמשים לעשיית בתי התפילין בעור ראש הבקר. אלא, שהיצע עורות הבהמות הטהורות שנשחטו בבתי מטבחים המקפידים שלא לשחוט בכורות, נמוך מן הביקוש הרב לתפילין. עקב כך, גדולי הפוסקים נדרשו לדון, אם יש מקום להתיר את השימוש בעורות בהמה, שאין וודאות כי הם אינם עורות בכור.

על חומרת הבעיה עמדנו בשיחה עם הגאון רבי יוסף י. אפרתי שליט"א, ראש בית המדרש במכון לחקר החקלאות על פי ההלכה. מדבריו עולה, כי היקף בעיה זו הינו רחב ביותר, מאחר שממוצע ההמלטה של בהמה הוא 3.3 וולדות. חישוב פשוט מעלה, כי שישית מן הבהמות הנשחטות הם בכורים זכרים.

היו שביקשו להתיר את השימוש בעורות שאין מידע אם עורות בכור הם או לאו, על פי דברי בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה "שחיטה שאינה ראויה") מהם עולה, כי בכור בהמה שונה מכל הקרבנות בכך שלאחר שחיטתו מחוץ לבית המקדש שוב אינו נחשב כקרבן. מעתה, לאחר שחיטת הבכור, אף על פי שאסור לעשות כן, אין הוא קדוש בקדושת קרבן [אם היה הבכור נותר קדוש, היה זה "ספיקא דאורייתא לחומרא"]. נותר, איפוא, בידינו, איסור ההנאה שגזרו חכמים, מאחר שאין בידינו מידע שהעור שלפנינו הינו עור בכור - יש להקל בו, שהרי "ספיקא דרבנן לקולא".

אולם, רוב הפוסקים אינם מתירים לסמוך על סברה זו, מאחר שלדעתם גם לשיטת בעלי התוספות, דינו של בכור שנשחט הוא ככל קרבן, שאין השחיטה מפקיעה את קדושתו (עין "שדה חמד" חלק ו' מערכת בכור בהמה ס"ק ה', שו"ת "משיב דבר" סימן ע"ד ועוד).

המספר הסידורי באוזן הפרה מן ההיבט ההלכתי: אחד הנימוקים המעניינים שהועלה להתיר את השימוש בעורות אלו, מסתמך על העובדה שעל פי החוק לכל ראש בקר מוצמד מספר סידורי, התלוי באזנו דרך נקב שארכו שמונה מילימטרים ורחבו חמישה מילימטרים. לפיכך, כל הבהמות הן בעלי מום, וממילא אין כיום בכור תם. אולם, גם היתר זה נמצא כבלתי מספק, מאחר שעל פי החישוב ההלכתי [שאינו כאן המקום להרחיב], אין בחור בגודל זה באוזן הבקר, כדי להגדירו בעל מום הפסול להקרבה (שו"ת "מנחת יצחק" חלק ט' סימן ק"ז).

אכן, בעת שיהודי ירא שמים רוכש תפילין, מלבד איכות התפילין, טיב הפרשיות ודברים נוספים, עליו לוודא, שהעור ששימש לייצור בתי התפילין והרצועות אינו, חלילה, עור בכור האסור בהנאה. בימינו, ניכרת פעילות נרחבת בתחום זה על ידי המכון לחקר החקלאות על פי ההלכה, הפועל בעידוד גדולי הפוסקים, לצמצום בעיה זו ככל הניתן. שליחי המכון מחתימים בעלי רפתות רבים ככל האפשר, על שטר למכירת הקנה והוושט של בהמותיהם שטרם הבכירו לנכרי, וכך הבכור אשר יולד לא יהא קדוש כלל, שהרי הוא גם בבעלות הנכרי.

בו על חטאים שחטא באותו יום. אם הודה קודם לכן, הריהו מודה בקנס ואחר כך באו עדים שפטור, אולם אם לא הודה קודם לכן, שוב אין הודאתו מועילה; מודה בקנס אחר שבאו עדים הוא, וחיוב...

דף ע/ב מעשה בר"ג שסימא את עין טבי עבדו גלגול של חם

המקובלים כתבו שטבי היה גלגולו של חם בן נח, מאותו החלק הטוב שהיה בו. והנה חם נענש על ראייתו - זיירא חם אבי כנען את ערוות אביו. לפיכך, כדי לכפר על חטא זה אצל גלגולו, נתגלגל הדבר שרבן גמליאל סימא את עינו! ("בן יהודע", וראה שם ש"טבי אותיות יבט", מלשון הבטה).

ספר מאורות הדף היומי לילדים - כרך א' - על מסכתות ברכות, שבת, ערובין ופסחים

צעדים ראשונים בעולם של לימוד חוויה חינוכית מרתקת, שהיא מתנה מושלמת! | קטעים נבחרים מתוך הדף היומי | מעשיות חז"ל ותולדותיהם |

להזמנות: מוקד "מאורות" 1-700-500-151

עילוי נשמות

הר"ר **אהרן חיים פרנס** ז"ל

ב"ר אלימלך ז"ל

נלב"ע י"ד באדר תשנ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמות

הר"ר **יהודה זאב קוטלייר** ז"ל

ב"ר יעקב ז"ל

נלב"ע י"ז באדר ב' תשס"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5) Wagman street 1 P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307 מוקד ההזמנות 1-700-500-151

עשרות אלפי גמרות מודפסות ונלמדות לעילוי הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא

הקדם והנצח

את נשמות יקיריך ז"ל

כי יגד מצוה ותורה אור

שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:

אייר - סיון - תמוז - אב

בגמרא המיוחדת "מהדורת נר תמיד" בהוצאת "מאורות"

לפרטים והרשמה: (שני) טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020